

Een eigen verhalend ontwerp maken

Peter Dekkers, Praxis januari 2003

Aanstaande leraren worden ontwerpers en krijgen plezier in onderwijs>>

Een eigen verhalend ontwerp maken

Peter Dekkers, Praxis januari 2003

'Waarom zijn we nu pas met verhalend ontwerpen begonnen? Ik was bijna met mijn studie gestopt, omdat onderwijs mij langzamerhand zo saai leek!' Een dergelijke hartekreet heb ik vaak gehoord van studenten aan de Pabo Alkmaar. Tijdens hun studie maken zij kennis met verhalend ontwerpen, en stappen daarbij in de schoenen van een onderwijsontwerper. De meesten van hen bevalt dat uitstekend. Misschien dat hun verhalen u inspireren om hetzelfde te doen ...

Aanstaande leraren aan het woord

Na de eerste kennismaking valt studenten vooral het verschil tussen verhalend ontwerpen en het gebruikelijke onderwijs op. Zij verwoorden dit, lekker ongenueanceerd, ongeveer als volgt:

- het 'gewone' leren op school verloopt meestal onnatuurlijk in vergelijking met het buitenschoolse leren; het leren binnen een verhalend ontwerp lijkt op het laatste
- met een lokkend perspectief kun je kinderen binnen de kortste keren gemotiveerd aan het werk krijgen
- het streven moet zijn: kinderen doen alles, de leraar niets; de lesvoorbereiding kan dus worden beperkt en de onderwijzer wordt begeleider
- in een verhalend ontwerp kan de bestaande kennis en vaardigheden van de kinderen op individueel niveau worden geactiveerd
- 'zwakke' leerlingen kunnen opbloeien bij onderwijs dat concreet ergens over gaat; zij ervaren dat het verzamelen van informatie van praktisch nut kan zijn
- vakgescheiden onderwijs is een hopeloze tijdverspilling en staat het blijven hangen van de onderwijsresultaten in de weg

Mooie woorden over een manier van onderwijs die vanzelf lijkt te gaan. Totdat je zelf een verhalend ontwerp gaat maken. Meestal betekent dat flink broeden en zweten. Al ligt soms de aanleiding gewoon om de hoek op de zeebodem, zoals in het geval van de Titanic.

Een hype als aanleiding

De film van de Titanic is een hype in groep 7. Foto's van Leonardo Di Caprio worden bekeken en geruild. De kinderen bespreken hoe eng het was, hoe mooi, hoe spannend. Het lijkt één van de studenten een goed aanknopingspunt voor verhalend ontwerpen. Ze ziet mogelijkheden te over om er goed onderwijs van te maken, en vooral voor taalonderwijs schiet haar van alles te binnen. Kijk even mee in haar hoofd.

- taalbeschouwing kan er heel mooi in: de gigantische overdrijvingswoorden, de overdreven trots bij de bouw van het schip en de tegenstelling met wat er echt gebeurde
- ik denk aan specifieke woordenschatverwerving: veel mogelijkheden voor synoniemen voor kleding en gebruiksvoorwerpen en vertrekken (japon, kroonluchter, salon).
- ook voor woordopbouw en taalregister is er van alles mogelijk.
- natuuroriëntatie kan natuurlijk ook; een aantal vaktermen kunnen hier in een zinnige context geoefend worden.
- begrijpend lezen kan ik een functionele plek geven. Als ik het een beetje handig aanpak, willen de kinderen veel informatie opzoeken.

- ik gebruik toneelspelen als een manier om extra teksten te laten lezen en een mondelinge verwerking te presenteren. Dan kan ik differentieren op moeilijkheidsgraad van leesteksten en speelvaardigheid.

Zoals dat vaak gaat bij ontwerpers: het laatste idee bevat haar het meest. Met veel plezier bedenkt ze bij haar Titanic een dramaopdracht. Ze verzint eerst drie rollen: de eigenaar en geldverschaffer van het schip; de toekomstige kapitein; en de secretaris van de eigenaar.

Dan bedenkt ze een logische aanleiding voor het gesprek: de kapitein heeft een onderhoud gevraagd met de eigenaar, want hij maakt zich zorgen over de hoeveelheid reddingssloepen op de schip. Ze schrijft met genoegen de uitnodiging die de kapitein van de eigenaar krijgt:

U wordt woensdag a.s. om 11 uur verwacht in het kantoor van mijnheer G. De heer G. heeft weinig tijd; hij kan niet meer dan 10 minuten met u praten. Hij heeft mij opgedragen bij dit gesprek aanwezig te zijn. Ik bewaak de tijd en geef zo nodig inlichtingen.
Hoogachtend,

G.Highmigh
Secretaris

Daarna overdenkt ze de mogelijke leeractiviteiten. Ze besluit aandacht te besteden aan taalbeschouwing. De kinderen moeten tijdens het spel ontdekken wat de relatie is tussen de heer G., de secretaris en de kapitein. Het gaat er dan om hoe je dat uit hun taalgebruik kunt afleiden door de uitspraken om te draaien. Bijvoorbeeld zo: De heer G. heeft alle tijd voor U.

Ze besluit de kinderen in drietallen de rollen te laten spelen en daarna de vondsten klassikaal uit te wisselen. Het levert vast een bijzondere les drama en taalbeschouwing op. Wat gebeurt er in uw hoofd als u dit leest, schieten u ook allerlei mogelijke uitwerkingen te binnen?

Een basisverhaal lokt activiteiten uit

Ingrid de Groot is al flink wat stappen verder. Zij heeft in haar onderbouw-stagegroep in drie weken het ontwerp 'De Regenboogvogel' uitgevoerd. Haar verhaal is simpel: een schilder maakt een schilderij met een regenboogvogel en verkoopt dat aan de burgemeester. De vogel wil daar niet blijven, want iedereen kijkt alleen maar in de spiegel. De vogel komt op school terecht en mag daar blijven. Dit basisverhaal lokt allerlei leeractiviteiten uit. Misschien bedenkt u er tijdens het lezen al een paar. Ingrid kwam onder meer uit op schilderen, muziekles en brieven schrijven.

Bij de start vertelt Ingrid dat ze in de vakantie op bezoek is geweest bij een schilder. Ze heeft met hem gepraat over een prachtig schilderij dat hij gemaakt heeft. Het heet De Regenboogvogel. Ze laat het gesprek op band horen. De kinderen luisteren ademloos toe. Sommigen blijken te weten hoe een regenboogvogel eruit ziet en willen daarvan graag een schilderij maken. Ze gaan eerst voor zichzelf bezig. 's Middags maken ze samen het grote schilderij. Met sleutelvragen ontlokt Ingrid de kinderen prachtige gesprekken. De kleuren van de regenboog spelen ook een rol in de muziekles. Twee kinderen schrijven een passend verhaal, waarin het schilderij naar het huis van de burgermeester wordt gebracht. Natuurlijk is dat een deftig huis. Hoe zie je dat? Hoe gedraag je je daar?

Na enige tijd wacht de kinderen een schokkende verrassing: er staat geen vogel meer op het schilderij! Maar er komt wel een brief van de regenboogvogel. Die is weggevlogen, omdat er in het huis van de burgermeester niemand op hem lette. Iedereen kijkt daar in de spiegel. De

kinderen schrijven hem gauw een brief: zij zullen een nestje bouwen. En ze krijgen post terug: de vogel komt graag. De kinderen maken het nest en een nep-regenboogvogel als gezelschap. Ze plaatsen pijlen op de grond, zodat de vogel het nest kan vinden.

Op de afgesproken dag verschijnt de burgemeester. Hij heeft de vogel bij zich. Want die is van hem, zegt hij. Maar voortaan mag de vogel op school blijven. Op voorwaarde dat de kinderen een kunstwerk voor de hal maken. En dat doen ze natuurlijk graag.

Kunt u het zich voorstellen, het wandfries in de klas van Ingrid? Het heeft er vast veelkleurig en prachtig uitgezien. In elk geval is het werken met een wandfries haar goed bevallen: het is handig om het verhaal levend te houden.

Ter inspiratie

Wat Ingrid kan, kan u vast ook. Tenminste, als u er even voor gaat zitten. Misschien met de Gouden Gids erbij ter inspiratie, en de krant van vandaag. Plus een stapel prentenboeken, als u in de onderbouw werkt. En vergeet vooral uw eigen liefhebberijen niet, in de bovenbouw valt daar vaak prachtig onderwijs omheen te maken. In Alkmaar omringden studenten zich met dit soort inspiratiebronnen; dat leverde prachtige verhalende ontwerpen, onder meer met onderstaande titels.

Zwembad de watertoren
De vuurspuwende aarde
Lotje de Heks
De feestwinkel van Joris de Clown
Olympische Winterspelen in Heerhugowaard
Naar de camping
Het architectenbureau
De Romeinen
Het mysterie van de Waratah
De mooiste vis van de zee
Het leven van Mehmet
De berenbruiloft
Het oudheidkundig museum

Misschien kunt u de inspiratiebronnen aan deze titels afzien. Maar hopelijk prikkelen ze vooral uw fantasie. Wie weet brengen ze u op een idee voor een eerste eigen verhalend ontwerp!